

A GYÓGYSZERÉSZI GRÉMIUMOK

Szemkeő Endre

A gyógyszerészet történetének kutatói közül számosan igyekeztek megfejteni azt a kérdést, hogy vajon ennek az évezredek szakmának miért nem alakultak ki a középkorban olyan bajtársi, baráti vagy érdekvédelmi testületei Magyarországon mint a kereskedőknek, ötvösöknek, pékeknek, kovácsoknak, borbély-sebészeknek s a többi foglalkozásnak. (Ernyey, Baradlay, Bársony, Halmai, Gortvai stb.) A választ mindannyiuk kutatásai alapján úgy fogalmazhatjuk meg, hogy a gyógyszerészet is azok közé a szabadfoglalkozások közé tartozott, mint a tanítók, orvosok, amelyek kiemelt helyet foglaltak el a szakmák között. Ezekkel együtt mindig élvezte a hatóságok figyelmét és irányító, rendelkező befolyását. Másik oka, hogy a középkorban és még az újkor kezdetén is igen csekély a gyógyszerészek száma, nem csak lokálisan, de országosan is.

Magyarországon a XVIII–XIX. század fordulója az az időszak, amikor a gazdasági fejlődés ugrásszerű lett a Mária Terézia és II. József uralkodása alatt gyakorolt merkantilista politika következtében. Ez a fejlődés kedvezően hatott a társadalmi kérdésekre, köztük az egészségügyre is. Erre az időszakra a gyógyszerészek és a gyógyszerészek száma is megnövekszik; ebből az időszakból már vannak nyomai a gyógyszerészek szervezkedésének is, amelyeknek célja helyi vagy regionális testületbe való tömörülés. E változások annak a ténynek köszönhetőek, hogy a megnövekedett igények hatására bekövetkezett az egészségügy mennyiségi és minőségi gyarapodása. Több orvos, sebész, gyógyszerész dolgozott, szaporodtak a kórházak, a gyógyszerészek. Az egyetemi képzés megindulása most érezte hatását, az egészségügy nagyobb állami gondoskodást élvezett.

Magyarországon a gyógyszerészek szervezkedése egy testületbe, ún. grémiumba a 18. században kezdődött. Már ettől az időtől kezdődően élt az igény, hogy az a szervezet – a céhekkel ellentétben – ne csak helyi, ill. területi, hanem az egész szakmát országosan összefogó testület legyen. E célt azonban a kiegyezésig nem sikerült elérni.

A grémium olyan testület, amely egy szakma (jelen esetben a gyógyszerészet) gazdasági érdekeit védelmezi, de nem határozza meg olyan szorosan a tagok köteleit, mint a céhek. Az összehasonlítás érdekében szólni kell a magyarországi céhes szervezkedés történetéről.

A céhes szervezkedés Magyarországon – elsősorban a bevándorló német iparosok hatására – a XIV. század derekától indult meg erőteljesen, amely szinte valamennyi gyakorolt foglalkozást felölelt. A legkorábbi céhek már az Árpád-házi uralkodók alatt jelentek meg. Az azonos társadalmi állásúak baráti vagy bajtársi együttese valamilyen közös cél érdekében jött létre. Ilyen cél volt a város vagy vár azonos pontjának védelme, tűzoltás, de szerveztek közös összejöveteleket és közös szórakozásokat is. Egyházi és egyéb ünnepek szertartásai során állandó gyülekezési helyet használtak. Ezek a közös

tevékenységek megteremtették azokat a szervezeteket, ahol már a családi és a gazdasági érdekeik védelmét is célul tűzték ki. Ezek az érdekek a feudalizmus virágkorában megegyeztek a városok érdekeivel. A város addig védte a céhek érdekeit gazdasági kérdésekben (ár-konkurencia), amíg azok a város polgárainak érdekei is voltak. Mihelyt azonban ez megváltozik a céhek megcsontosodása, megmerevedése miatt – nem képesek ellátni már a várost és környékét, túl magasan tartják az árakat stb. – a város rendeleteivel közbelép. A céhek történetében ez a hanyatlás Magyarországon a 19. században következik be, amikor a céhrendszer már túlélte magát, s az iparúzés egyre inkább állami ellenőrzés alá kerül.

A céhek olyan rendszabályokat dolgoztak ki, amelyek segítségével a mesterek jó hírnevét, erkölcsös életét, szorgalmas és jó minőségű munkáját, a rendetlenség és viszálykodás megfékezését, a konkurencia visszaszorítását, a nyersanyagellátást, a tagok jogait biztosítják, de meghatározzák a tagok köteleit.

Ennek érdekében még a céhtagság családi életére, vallási és nemzetiségi hovatartozására is kiterjed figyelmük. Fontos kérdés az utánpótlás biztosítása, a céhes képzés mechanizmusa, filantróp intézkedések a tagság és családtagok érdekében, továbbá meghatározott közösségi tevékenység a város érdekében.

A középkorban az egészségügyi foglalkozások közül csupán az egyetemen még nem oktatott sebészetnek alakultak ki ilyen érdekvédelmi szervezeteik Magyarországon. (A fürdősöknek is voltak egyes helyeken céhük, de akkor még egészségügyi tevékenységük inkább sebészi volt, nem gyógyvízi.)

A gyógyszerészet sem élvezett egyetemi képzést a 18. századig, mégsem szervezkedett mint magasabb értékű foglalkozás.

Hogy a céhek szabályzata az üzleti érdekek mellett mi minden másra is kiterjedt, vegyünk példát az egyik legkorábban megalakult magyarországi borbély-sebész céh statútumából. A Szász Egyetem borbély-sebészeinek 1562. évi privilégiumát Báthory Zsigmond erősítette meg. Bevezetőjében így indokolja meg a szabályzat megteremtését: „Miután elegendő hír és pecsét levél útján értesültünk arról, hogy a németországi borbélyoknak és seborvosoknak minden városban és mezővárosban céhszabályzata van avégett, hogy a mesterek és legények jó rendben élhessenek...”

E bevezető után úgy tűnik, hogy az öt szász város közös sebészcéhénél korábban Magyarországon nem, vagy csak alig volt sebészcéh.

E privilégiumban található nem gazdasági indíttatású szabályok: Törvényes születésű és istenfélő legyen a céh tagja. Ne házasodjon meg, amíg nem szerzi meg a mesterlevelet. A mester családja is teljes jogú tagja a céhnek. Ha a céhtagot házasságtörésen érik, zárják ki a céhből, majd a bíróság ítélik felette. Ha valaki a közösségből megbetegszik, s oly szegény, hogy nem tudja az orvos bérét megfizetni, a céh összes tagja segítse gyógyuláshoz.

A statútum egyéb pontjai már a belépés anyagi feltételeivel, a mestermű (azaz a próba) elkészítésével, a mesterség végzésével, üzleti kérdésekkel foglalkoznak.

A 18. században létrejött gyógyszerészi grémiumok már sokkal racionálisabban, csupán az üzleti kérdésekkel foglalkoznak. Ebben hasonlítottak a céhekhez. Tagjainak anyagi és üzleti érdekeit tartották szem előtt. Ezeket az érdekeket elsősorban a konkurenciának számító fűszeresek és kereskedők, valamint az egyházi patikák ellen kellett megvédeni. Az üzleti érdekek mellett kiterjedt a testület figyelme a gyógyszerészképzésre is, miután 1753-ig ez teljesen céhszerű volt, ettől kezdve azonban a tisztiorvos előtt kellett vizsgáztatni, majd 1770-től az egyetemi képzést írta elő a Helytartótanács.

A 19. század elején a legjelentősebb helyi gyógyszerésztestületek azokban a városokban jöttek létre, illetve működtek, amelyekben a legnagyobb mértékű volt a gazdasági fejlődés, a legszembetűnőbb a polgárosodás. A két legjelentősebb grémium a budai és

a pesti volt, amelyek az 1847-ben történő egyesülésig egyenrangú, de egymástól független két gazdasági társulat volt. Üzleti érdekeik miatt azonban az egyesülést megelőzően is gyakori volt az együttműködésük, s közösen törekedtek arra is, hogy egy országos testületet hozzanak létre. Keletkezésük a 18. sz. végére tehető.

Az 1847-ben királyi szentesítéssel jóváhagyott egyesült pest-budai gyógyszerész grémium alapszabályzatából kiderül a testület célja, szervezete és feladatköre.

E szerint a grémium célja a patikusok egyesülése és egyesítése, a kölcsönös kereskedelmi kapcsolatok megszervezése és fenntartása, a gyógyszerészetre vonatkozó ügyek intézése, minden felmerülő gond megkönnyítése, a gyógyszerészek képzésének magasabb színvonalra emelése, s egyáltalán a gyógyszerészet teljes egészében való tökéletesítése. A testület megbízott, illetve megválasztott vezetői révén tartja a kapcsolatot a hatóságokkal.

Bár a korábbi időszakban a képzésen kívül a grémium nem tartotta feladatának az általános továbbképzést, a tudomány fejlesztését, 1847-ben már erre az igényre könyvtár alapítását és tudományos előadások tartását is tervezik.

A grémium rendes tagja lehetett minden a városban (Buda, Óbuda, Pest) polgárjoggal rendelkező gyógyszerész-tulajdonos, gyógyszerértárbérlő és gyógyszerértárvezető (provizor). A tagok mindazokat a jogokat élvezték, amelyeket a grémium a hatóságok segítségével magának kivívott, illetve a testületben megteremtett.

Ilyen jog, hogy bármelyik tag tehet javaslatot a gyűlésen, szavazatával eldönthet vitás kérdéseket, használhatja a testület által fenntartott könyvtárat és folyóirat-gyűjteményt. Személyes (üzleti, jogi, erkölcsi) érdekében védelmet kérhet a testülettől. Tisztséget viselhet, ha megválasztják.

Kötelessége a tagnak a megszavazott rendelkezéseket betartani mind üzleti mind fegyelmi kérdésekben. Meghatározott összeggel kell gyarapítania a testület tőkéjét, amelynek felhasználását a közgyűlés döntheti el. (Ilyen összegek pl.: köteles a tulajdonos egy patikavásárlásnál, vagy alapításakor 100 forintot fizetni a grémium kasszájába; új bérletért a bérlő 50 forintot fizet; egy segéd tartásáért 10 forintot kell fizetni évente; a tanulók beiratkozáskor és végzéskor 1–1 forintot fizetnek.)

A grémium évente megválasztott tisztségviselői 1847 előtt 1 elnök, 1 titkár, 1 pénztáros és 3 választmányi tag volt, de az egyesülés után a tisztségek megduplázódtak, hogy egyformán legyenek budai és pesti tisztek, valamint még kibővült számuk a könyvtárossal.

Az évente legalább egyszer összehívott általános gyűlést az elnök vezette. Az elnök képviselte a városi hatóságok előtt a grémium érdekeit, ő ellenőrizte az ügyek menetét, a tagok tevékenységét, részt vett a hatósági tisztviselőkkel együtt az évenkénti gyógyszer-tár-ellenőrzésekben.

Az évi egyszeri általános ülésen kívül szükség esetén rendkívüli ülést is összehívhatnak, de az üléseken mindig részt vesz a városi hatóság egy megbízottja is (comissarius), hogy ellenőrizze az összejövetelt és képviselje a várost. Az üléseken a titkár vezeti a jegyzőkönyvet, amelyet a vezetőség aláírása után a városi tanácsnak is bemutatnak, valamint (egyetemi városról lévén szó) az egyetem orvoskari dékánjának is jóváhagyásra, illetve véleményezésre beterjesztik.

A század közepétől kezdve egyre inkább érvényesülnek a tudományos továbbképzés kérdései, amelyek a testületet a tudományos egyesület irányába fejlesztik, de addig feladatai és tevékenysége is egy érdekvédelmi (keresk. ipari) közösséget fed.

A grémium sokrétű feladatokat oldott meg tagjai, a budai és pesti gyógyszerészek érdekében. Kívívta magának azt a jogot, hogy a budai és pesti gyógyszerértárok évi kötelező vizsgálatában a város elöljárósága, az egyetem orvoskari dékánja, egy egyetemi botanika- vagy kémia tanár mellett a bizottságban helyet kapjon a grémium elnöke is.

Így közvetlenül védhette meg a gyógyszerészek érdekeit, ha arra szükség volt. A testület javaslatára a hatóságok kidolgoztak egy egységes vizitáció-árrendszert 1815-ben, amely a testület afölötti tiltakozásának következménye volt, hogy egyes bizottsági tagok aranyban követelték azt a gyógyszerészektől.

Igen fontos kérdés volt a gyógyszerészek részére mindig a gyógyszerárszabvány, a taxa. A Torkos-féle taxát a század végére (18. sz.) az egységes osztrák árrendszer váltotta fel. A magyar gyógyszerészeknek ez nem mindig felelt meg. Éppen ezért a grémium is gyakran foglalkozott a taxa kérdésével. Gyakran kereste meg a grémium a városi tanácsot, illetve magát a Helytartótanácsot is, hogy változtassa meg a számára hátrányos taxát, azonban ez a törekvés eredménytelen volt. Viszont az ország protomedikusa az újabb árszabvány tervezésénél meghallgatta mind a budai, mind a pesti grémium képviselőit, és azok figyelembevételével alakította ki véleményét és dolgozta ki árszabvány-tervezetét.

A grémium saját érdekében éberren ügyelt a konkurenciára, s a városi tanácsnál azonnal hallatta tiltakozását ha valamelyik tagja számára veszélyes helyen akart új gyógyszertárat nyitni új városi jövevény. A hatóságok gyakran méltányolták is a grémium véleményét, mindaddig míg a városi lakosságot képesek voltak ellátni elegendő és megfelelő minőségű gyógyszerrel. A grémium e tevékenysége nem ritkán fejlődésgátló is volt, hiszen gyakran esett el a város új patika vagy kémiai laboratórium, illetve vegyi üzem létesítésétől. 1825-ben Ráth József a budai grémium elnöke, és Székely Károly a pesti grémium elnöke külön-külön elutasítják Hoffer Ferenc vegyi üzemének alapítását minőségi kifogást emelve a termékek ellen. A Helytartótanács el is fogadta ezeket az érveket. 1818-ban ugyanilyen érvekkel léptek fel a materialisták és destillátorok ellen is.

A külső konkurencia mellett az egymás közötti konkurenciát is igyekeztek megfékezni, kiküszöbölni. A testület egységesen lépett fel hatalmi és fegyelmi szóval az üzleti tisztaságért. Megtiltották az ajándékok rendszerét, amelyekkel egyes patikusok orvosokat kenyereztek le, hogy a betegeket az orvos hozzájuk küldje receptjeit beváltani.

Bár a gyógyszerésztanulók már nem csak a patikában tanulták ki a mesterséget, hiszen a századfordulóra már egyéves egyetemi, majd nem sokkal később kétéves egyetemi képzést írtak elő számukra, mégis a grémium a kiváló utánpótlás érdekében sokat foglalkozott a képzéssel. Előírták, hogy a gyógyszerésznek jelentkező ifjú legalább a humaniora első osztályát kifogástalanul abszolválja. Jól ismerje a magyar, a latin és német nyelvet. A tanulóideje négy év legyen – de ha a filozófiát már abszolválta, ez az idő csökkenthető 3 esztendőre. Meghatározták, hogy milyen tárgyból vizgázzon a város tisztiorvosánál, az egyetemi professzornál és a grémium által kiválasztott gyógyszerésznél. Az ifjúnak kiválóan kell ismerni a következő tárgyakat: gyógyszerészet, receptírás, gyógyszerészeti könyvelés, gyógyszerészeti áruismeret, gyógyszeres taxa. Vizsgadíjként a tanuló a tisztiorvosnak, a professzornak és a grémium kasszájának 1–1 dukátot köteles fizetni. Ezután kaphat bizonyítványt bene, illetve valde bene osztályzattal.

A grémium szívesen öregbítette jó hírét különböző adakozásokkal – bár a kiegyezés előtti alapszabályaiban nem szerepel jótékonyosság. Az adakozások elsősorban az elhunyt gyógyszerészek özvegyeit és árváit támogatták, de a város érdekében is rendeztek gyűjtéseket. 1821-ben Brunsvik Teréz a Nőegylet nevében köszönte meg a grémiumnak, hogy az általuk gondozott és felkarolt betegek és gyermekek részére a grémium féláron juttatott gyógyszereket. Adományaival áldozott a tudományért is. Sadler József botanikai disszertációja elkészítéséhez a budai grémium anyagi támogatással járult hozzá 1820-ban.

A grémium fontos és tiszteletre méltó szerepet vállalt magára a helyi gyógyszerész-társadalom, a szakma becsületének és jó hírvének megőrzésére és megvédésére. A testülethez tartozó tagok egymás közötti vitáit, félreértéseit, netán súlyosabb ellentéteit nem

kürtölték ki az utcára. Saját eszközeikkel próbálták a problémákat megoldani. Ilyen alkalommal az első lépés a grémium elnökére hárult, aki a „kölcsonös együttműködés és barátság” jegyében igyekezett közvetíteni a két fél között és kibékíteni őket. Ha nem sikerült, akkor a grémium rendkívül összehívott nyílt ülésén tárgyalták meg az ügyet és igyekeztek a problémát megoldani. Ha a sértett fél (felperes) nem elégedett meg az ülés döntésével, vagy ha az alperes nem volt hajlandó a döntést végrehajtani, csak akkor fordult a grémium (de az alapszabályok szerint ez kötelessége is) az alperes ellen bírósághoz.

Összefoglalva: a gyógyszerészek magyarországi testületei, a grémiumok a kapitalizáló társadalom jellegzetes termékei. A feudalizmust jelképező középkori céhektől alapvetően különböztek. De nem sikerült a kiegyezésig fő törekvésüket elérni, hogy országos érdekvédő testületté szerveződjének. Ezek a testületek jól mutatják a reformkori Magyarországon a gyógyszerészek helyét is. Nem tartoznak az iparosok, kézművesek, kereskedők stb. rendjéhez – ezért nincs céhszervezetük. De nem tartoznak a tisztán tudományos kategóriához mint az orvosok, akik ebben az időben már szervezkedni kezdenek, de nem gazdasági, üzleti érdekek miatt, hanem főleg a tudományos továbbképzés és előrehaladás érdekében. Ezért nem lehetett a gyógyszerészeknek még egyesületek. Ennek érdekében majd csak a kiegyezés évében lépnek föl.

ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarországon a gyógyszerészek testületi szervezkedése a magyarországi felvilágosodás virágzása idején, a 18. században kezdődött. Már kezdettől fogva élt az igény a gyógyszerész-társadalom körében, hogy érdekeik védelmére ne csak helyi, hanem országos testület, grémium jöjjön létre. Ez a kívánság azonban csak a 19. sz. végén valósulhatott meg. Helyi jellegű érdekvédelmi szervezetek azonban létrejöttek, amelyek a korabeli gyógyszerészettel kapcsolatos intézkedéseket, szokásokat, szabályokat nagymértékben befolyásolják. Hogy miért nem jöttek létre korábban a gyógyszerészetnek olyan jellegű testületei, mint egyéb iparágak céhei, azt a szakma minőségileg magasabb fokában, és szűkkörűségében kereshetjük. A 18. században létrejött helyi gyógyszerészi grémiumok a céheknél már sokkal racionálisabb alapelvek szerint működtek. Főleg az üzleti érdekek vezérelték tevékenységüket. E gyógyszerész testületek főleg azokban a városokban jöttek létre, amelyekben a legnagyobb mértékű volt a gazdasági fejlődés és legszembetűnőbb a polgárosodás. A két legjelentősebb grémium a pesti és a budai volt, de más nagy városokban is léteztek (Nagyszombat, Pozsony). A grémium rendes tagja lehetett minden, a városban polgárjoggal rendelkező gyógyszerész-tulajdonos, gyógyszerértárló és gyógyszerész-tulajdonos (provizor). A tagok mindazokat a jogokat élvezték, amelyeket a testület az évek során a hatóságoktól kivívott magának. Ennek fejében a tagoknak kötelességeik is voltak, amelyeket elsősorban a testület egészének az érdekében kellett betartani. A grémium fontos és tiszteletre méltó szerepet vállalt magára a helyi gyógyszerész-társadalom, a szakma becsületének és jó hírvének megőrzésére és megvédésére. A budai grémium levéltárának segítségével a fenti megállapításokat bizonyítja a szerző.

DIE PHARMAZEUTISCHEN GREMIEN ZUSAMMENFASSUNG

Die körperschaftliche Organisierung der Pharmazeuten in Ungarn begann zur Blütezeit der ungarischen Aufklärung, d. h. im 18. Jh. Vom Anfang an war ja im Kreise der Pharmazeuten der Anspruch lebendig, dass zum Schutze ihrer Interessen nicht bloss ein lokales, sondern auch ein Landeskollegium, ein Gremium zustande kommt. Trotzdem liess sich dieser Wunsch erst am Ende des 19. Jahrhunderts verwirklichen. Lokale Gemeinschaften zur Interessenvertretung entstanden jedoch schon früher, die die damaligen pharmazeutischen Verfügungen wesentlich beeinflussten. Warum nicht schon eher derartige Körperschaften der Apotheker wie die der übrigen Gewerbebezüge erscheinen konnten, lässt sich etwa durch den qualitativ verschiedenen Grad dieses Berufes und dessen Enge erklären. Die im 18. Jh. ins Leben gerufenen örtlichen Pharmazeutengremien funktionierten schon aufgrund weitaus rationelleren Grundprinzipien als die Zünfte. Ihre Tätigkeit war meistens durch geschäftliche Interessen geprägt. Diese Pharmazeutenkörperschaften bildeten sich zumeist in den Städten, wo die wirtschaftliche Entwicklung und die Verbürgerlichung am auffallendsten waren. Als die beiden bedeutendsten Gremien galten die der Städte Pest und Buda, aber solche existierten ebenfalls in anderen Städten (wie Nagyszombat–Tyrnau, Pozsony–Pressburg). Zu ordentlichem Mitglied des Gremiums werden konnten alle in der Stadt über Bürgerrecht verfügenden Apothekenbesitzer, -mieter und -leiter (provisor). Die Mitglieder genossen all die Rechte, die sich die Gemeinschaft im Laufe der Jahre erkämpft hat. Dafür hatten die Mitglieder auch Verpflichtungen, die in erster Linie im Interesse der ganzen Gemeinschaft eingehalten werden sollten. Das Gremium übernahm in der Aufrechterhaltung der Ehre und des guten Rufes der örtlichen Pharmazeutengesellschaft, bzw. des Gewerbes eine sehr wichtige und achtbare Rolle.

Mit Hilfe des Archivs von Buda strebt der Autor die Beweise zu obigen zu führen.

FORRÁSOK

IRODALOM:

- Gortvay Gy.: Az újabb kori orvosi művelődés és egészségügy története. Bp. 1953.
Ernyey J.: Kísérletek országos gyógyszerész egyesület alapítására 1816–1837. Gyógyszerészi Folyóirat: 1906.
Halmi J.: Gyógyszerészet. 1959.
Kempler K.: Gyógyszerészetünk a századfordulón 1888–1914. (kandidátusi disszertáció)
Magyar Kossa Gy.: Magyar Orvosi Emlékek I–IV. Bp. 1929.
Szadeczky L.: Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon. I–II. Bp. 1913.
Schédy S.: Magyarországi gyógyszerészet története. Bp. 1897.

LEVÉLTÁRI:

- I. Semmelweis Orvostörténeti Levéltár. Budai gyógyszerészek iratai. 282. doboz.
1. 1796. jún. 11. Bécsi gyógyszerész Grémium alapszabálya
2. 1815. nov. 2. budai gyógyszerészek panasza a vizitációs taxa tárgyában.
3. 1816. dec. 10. Helytartótanácsi rendelet a gyógyszerészeti vizsgálatokról, amelyben a grémium elnöke is részt vesz.
4. 1817. aug. 23. a budai gyógyszerészek kérvénye a Helytartótanácsához grémium alapítására.
5. 1818. ápr. 3. protomedicusi körirat a pesti és budai gyógyszerészek részére taxa ügyben.
6. 1818. pesti és budai gyógyszerészek kérvénye grémium alapítása ügyében.
7. 1820. febr. 12. Sadler József a grémiumnak dedikált disszertációjáról szóló nyugta

8. 1821. márc. 16. Gr. Brunsvik Teréz a Budai Jótékony Nőegylet elnökének elismerő levele a budai grémiumhoz
9. 1825. aug. 10. a budai grémium felirata a budai tanácshoz kémiai laboratórium alapítása tárgyában.
10. 1827. dec. 24. Helytartótanácsi leirat a budai tanácshoz új gyógyszerárak alapítása ügyében.
11. 1830. dec. 1.–1848. márc. 15. a budai grémium jegyzőkönyvei
12. 1831. jan. 1. Gömör Károly levele orvosözvegy segélyezése ügyében
13. 1832. febr. 12. a budai és pesti grémium kérvénye a Helytartótanácsához taxa ügyben
14. 1832. okt. 2. a pozsonyi gyógyszerészek elnöke a budai grémiumnak
15. 1832. okt. 17. pesti gyógyszerész grémium a konkurencia tárgyában
16. 1833. jún. 16. protomedicusi levél Ráth Józsefnek a pesti és budai grémiumok elnökeinek megválasztásáról.
17. 1833. jún. 22. jegyzőkönyv az első közös budai és pesti grémiumi ülésről.
18. 1833. nov. 26. felterjesztés a nádorhoz és a Helytartótanácsához központi és vidéki grémiumok megalakítása tárgyában.
19. 1837. okt. 24. Helytartótanácsi leirat grémium létesítésére
20. 1838. nov. 13. Helytartótanácsi leirat a taxa medicamentorum ügyében
21. 1840. ápr. 12. nyugta a grémium adakozásáról
22. 1842. nov. 30. Helytartótanácsi leirat a pesti és budai egyesített grémiumról
23. 1843. nov. 19. protomedicusi átirat a gyógyszerészeti testületek szabályzatáról
24. 1845. júl. 7. a Budai Tanács utasítása a grémium bevonására az új patikák alapításának elbírálásába
25. 1845. dec. 16. Helytartótanácsi leirat a gyógyszerésztestület által kidolgozott árszabásról.
26. 1847. jún. 1. Budapesti Gyógyszerészeti Grémium alapszabályai
27. 1866. jún. 30. Budapesti Gyógyszerész Testület körlevele az országos testület létrehozására

II. Országos Levéltár Helytartótanácsi levéltár, Acta mechanica Lad. A.

1. Apothecarys Tyrnaviensibus 1750. jan.